

Journalism, „Fake News“ and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training

(Journalism, „Fake News“ and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training, Urednici: Cheryl Iretton, Julie Posetti, UNESCO, 2018., 128 stranica, ISBN 978-92-3-100281-6)

UDK: 37.016:070(076)

Knjiga je strukturirana kao zbornik radova u sedam modula koji se predlažu i kao nastavni kurikulum za studente novinarstva koji će jednoga dana biti proizvođači medijskoga sadržaja. U predgovoru, koji potpisuje Guy Berger, direktor UNESCO-va odjela za slobodu izražavanja i medijski razvoj te tajnik IPDC-a, razgraničava se pojam dezinformacije i pogriješne informacije, kao i propituje odgovornost internetskih kompanija za njihovo plasiranje te potreba približavanja UN-ovim standardima (usp. 2018: 7, 8).

Teme koje zbornik obrađuje pokrivaju sljedeća područja: 1) znanja i vještine novinara i ostalih medijskih djelatnika za učinkovit rad u redakciji, 2) znanja i vještine za postizanje partnerstva između medija, novinara, NGO sektora, internetske zajednice i regulatora te 3) znanja koja su potrebna publici kako bi ju osnažila (usp. 2018: 13).

U „Uvodu“, koji potpisuju Cheryl Iretton i Julie Posetti, problematizira se utjecaj lažnih vijesti na medije i

novinarstvo općenito (usp. 2018: 151) te pojašnjava kako primjenjivati ovaj priručnik čija je vrijednost u temeljito isplaniranim ishodima učenja za teorijski i praktični dio, a tu su i sugerirani zadatci te preporuke za daljnje čitanje. Upozorava se kako dezinformacije ozbiljno narušavaju vjerodostojnost medija, ali i novinara, pri čemu autori naglašavaju važnost odupiranja svim pritiscima interesnih skupina, kao i povratak etičnomu novinarstvu (usp. 2018: 23). Julie Posetti u nastavku pojašnjava višestruke mogućnosti uporabe priručnika, ali i otvara brojna pitanja za razmatranje o budućnosti novinarstva u digitalno doba. Naime, novinari više nisu ekskluzivni *gatekeeperi*, čemu su pridonijele i društvene mreže, osiguravši tako brojnim anonimnim pojedincima mogućnosti objave. Neograničena sloboda izražavanja rezultirala je i plasiranjem brojnih društveno štetnih komunikacijskih formi, poput dezinformacija, koje narušavaju demokraciju (usp. Chakrabarti, 2018. prema Iretton,

2018: 32). Stoga se mnoge zemlje okreću pitanjima regulacije, što se istodobno kosi sa slobodom izražavanja, upozorava Cheryl Iretton u prvom modulu naslovljenu „Truth, trust and journalism: why it matters“. Podsjeća nas pritom i na brojne teorijske okvire o ulozi medija u suvremenu društvu te temeljnim funkcijama koje bi trebali ispunjavati.

Nadalje, Claire Wardle i Hossein Derakhshan u drugom modulu „Thinking about ‘information disorder’: formats of misinformation, disinformation and mal-information“ objašnjavaju zašto je sintagma lažne vijesti ipak neprikladna u svakodnevnom diskursu (usp. 2018: 43). Analizirajući francuske predsjedničke izbore održane 2017. godine, autori identificiraju tri tipa informacijskih poremećaja (dezinformacija, pogrešna informacija i zlonamjerna informacija) (usp. 2018: 45) kao i tri faze kreiranja informacijskih poremećaja (kreiranje, produkcija i distribucija) koje nameću potrebu razjašnjenja uloge agenata poruke i njezinih interpretatora (usp. 2018: 49).

Informacijski poremećaji snažno su utjecali na medijsku industriju, što se manifestiralo kroz sljedeće pokazatelje: 1) kroz nestanak tradicionalnih poslovnih modela, 2) kroz digitalnu transformaciju novinskih redakcija te 3) jačanje vidljivosti u novomedijskom okruženju (usp. 2018: 56-61), ističe Julie Posetti u trećem modulu „News

industry transformation: digital technology, social platforms and the spread of misinformation and disinformation“. Ključnu ulogu u prepoznavanju ovakvih oblika manipulacije ima medijsko opismenjavanje publike, posebice mladih, čija svakodnevnica započinje i završava digitalnim medijima, navodi Magda Abu-Fadil u četvrtome modulu „Combating disinformation and misinformation through Media and Information Literacy (MIL)“. Cilj je ovoga modula osnažiti publiku za učinkovito prepoznavanje lažnih vijesti. Mogu li sustavi za automatiziranu provjeru vijesti, tzv. istinomjeri, pomoći, pita se Alexios Mantzarlis u petom modulu naslovljenu „Fact-checking 101“. Objašnjavajući razliku između *fact-checkinga* i verifikacije te njihovu metodologiju rada, autor donosi nekoliko praktičnih vježbi za utvrđivanje autentičnosti vijesti (usp. 2018: 90, 91).

Važnost provjere autentičnosti sadržaja na digitalnim platformama prepoznale su i medijske organizacije upravo radi očuvanja vjerodostojnosti, ističu Tom Trewinnard i Fergus Bell u šestome modulu „Social Media verification: assessing sources and visual content“. Ipak, većina organizacija, posebice onih na lokalnoj i regionalnoj razini, to si još ne može priuštiti. Autori se zalažu za označavanje manipulativnoga sadržaja tzv. crvenom zastavom (usp. 2018: 100), a naglašavaju i naprednije tehnike

poput mogućnosti provjere geolokacije, autentičnosti vremena te forenzičke analize slika (usp. 2018: 102).

Osim anomalija koje su prijetnja medijskomu sadržaju i medijima, Julie Posetti u posljednjem, sedmom modulu, „Combatting online abuse: when journalists and their sources are targeted“ upozorava i na porast *online* nasilja usmjerena prema novinarima. Obrađuje se pitanje mizoginije u medijima, čiji je cilj narušiti osobni integritet novinara te ih obeshrabriti u svakodnevnom radu, o čemu govore svjedočanstva novinarki iz različitih zemalja koje su bile izložene digitalnom zlostavljanju. Modul donosi i plan rada uporabe *online tutoriala* za

lakše identificiranje rizika i prijetnji u *online* komunikaciji (usp. 2018: 118).

Priručnik je odličan materijal koji će zasigurno postati dijelom obvezatne ili dopunske literature na studijima komunikologije, novinarstva, medija i odnosa s javnošću. Dobra metodološka struktura, jasno istaknuti ciljevi i ishodi učenja svakog modula te praktične vježbe pomažu u osvješćivanju javnosti o problematici lažnih vijesti zbog čega je ovaj priručnik znatno pridonio jačanju medijske pismenosti.

Tanja Grmuša

tanja.grmusa@pvzg.hr